

ÉTIENNE GILSON

UVOD
V KRŠČANSKO
FILOZOFIJO

ÉTIENNE GILSON

UVOD V KRŠČANSKO FILOZOFIJO

PREDGOVOR

S pojmom »krščanska filozofija« razumemo način filozofskega mišljenja, kakršnega je papež Leon XIII. pod tem naslovom opisal v svoji okrožnici *Aeterni Patris* in kjer nam je za vzor postavil nauk svetega Tomaža Akvinskega.

Svetega Tomaža so veliko hvalili. In čeprav glede na njegove zasluge hvale ne bi moglo biti preveč, ga vendar niso vedno hvalili na podlagi točnega razločevanja. Prejel je tudi veliko ostrih, včasih celo surovih kritik. Tiste, ki jih je navdihovala iskrena ljubezen do resnice, niso naredile nobene škode. Tudi kadar niso bile dovolj utemeljene, so njihove bralce in včasih celo avtorje same privedle na pot resnice. Največ škode so povzročile kritike, ki so zaradi nenehnega ponavljanja zadobile status sprejete resnice; zatemnile so pomen nauka, izkrivile njegovo osnovo ter od njegovega študija odvrnile marsikaterega duha, ki bi ga njegov nauk lahko nahranil, in mnogo duš, ki bi jim lahko odprl poti k odrešenju.

Med temi kritikami je tudi takšna, ki bi jo človek stežka ubesedil, saj gre navsezadnje za svetnika in cerkvenega učitelja, ki ga je Cerkev izbrala za zavetnika svojih šol in katerega nauk je priporočila kot pravilo in normo lastnega poučevanja na področju teologije in filozofije. Kljub temu lahko o sholastični teologiji na splošno slišimo, da krščanski resnici škodi, ker vero nadomešča z razumom, razodetje s filozofijo, ljubezen in pobožnost, ki rešujeta, pa z napuhom vednosti. Očitki so na svetega Tomaža leteli premo sorazmerno z njegovo teološko avtoriteto, kar ni malo. Toda noben

ugovor ne bi mogel popolneje zgrešiti naslovnika kakor ta. Poiskati izvor te zmote bi bilo dolgotrajno delo, in še takrat bi sklepi ostali negotovi. Naša knjižica bo skušala preprosto pokazati, da je resnica ravno nasprotna, in sicer da teologija svetega Tomaža Akvinskega duhovnosti še zdaleč ne izključuje, temveč je sama duhovnost.

To bi moralo biti očitno. Teologija teologa, ki je vreden tega imena, ne more biti kaj drugega kot gibanje njegovega uma in ljubezni v iskanju resnice o Bogu v nauku Svetega pisma in v premišljevanju Njegovih stvaritev. Takšna je teologija svetega Tomaža. Res je, da je zaradi svoje strokovne zahtevnosti in skrajne abstrakcije njenih temeljnih pojmov mnogim težko dostopna – nekaterim praktično nemogoča –, vendar njena zahtevnost ne spreminja ne njenega predmeta ne pomena. Nič nam ne dovoljuje misliti, da bi bil ta pomen, ki je stvar *intellectus fidei*, nedostopen tistim, ki so sposobni razumeti njegovo izrazje. Tudi če bi jih odbijali suhoparnost in zapletenost strokovnih utemeljitev, bi morali vsaj v neki meri zaznati svetlobo resnice, ki sama po sebi žari iz formulacij, v katerih se izraža.

Nekaj takšnih formulacij bomo v tej knjigi podali v razmislek. Njihov izbor je popolnoma oseben in v prvi vrsti sledi želji, da bi poudaril določene temeljne pojme, ki vladajo nauku sv. Tomaža in zagotavljajo njegovo umljivost. Iz razlogov, ki jih bomo navedli, sveti Tomaž svoje teologije ni hotel zvesti na sistem, ki bi ga poganjalo zgolj tisto najbolj osebno v njegovi filozofski misli. Izkazalo se je, da so najizvirnejši deli njegovega nauka kakor potopljeni v množico elementov, za katere ne moremo reči, da niso njegovi, vendar da so takšni, ker jih je on najprej napravil za svoje. Te temeljne

in na nek način izvorno tomistične pojme smo zato želeli osvetliti v polni luči, saj lahko le z njimi razumemo, kako sveti Tomaž uporablja druge pojme. Prepoznamo jih po tem, da brez njih tomizma kot ločenega nauka, ki ga lahko pripišemo svetemu Tomažu osebno, sploh ne bi bilo. Drugi pojmi, ki so vpleteni v delo in ga bogatijo, so tomistični zgolj v moči teh prvih.

Poleg teh splošnih razlogov naš izbor vodilnih tem izraža tudi osebno naklonjenost do nekaterih izrazov in miselnih vidikov tega Skupnega učitelja Cerkve.

Ta, ki o njih poroča, jih nikdar ni mogel prebirati, ne da bi imel občutek, da ga bližajo Bogu, kolikor je to najbolj mogoče človeškemu umevanju, ko premišluje o smislu njegove besede. Moja edina želja je, da bi to izkustvo delil z drugimi. Nikjer ne poskušam ničesar dokazovati, le pokazati in vsakomur pustiti, da sam poišče pot in se na svoj način skuša približati najvišjim skrivnostim, katerih pozaba bi pomenila smrt metafizike in teologije in katerih premišljevanje v ponižnosti ljubezni je dejanje pobožnosti nič manj kakor modrosti. Med toliko potmi k Bogu, od katerih nobena ni brez koristi, je dobro, da tudi ta ostane odprta. Pri tem ne gre toliko za pot znanosti, učenosti ali branja, marveč bolj za serijo vaj, ki jih vsakdo lahko svobodno in na svoj način izpelje ob teoloških temah, izposojenih pri sv. Tomažu in ponujenih našemu umu za meditacijo.

odpirata znanost in metafizika, se moramo tukaj prepustiti obljubam, ki jih vsebuje Božja beseda.

Ti premisleki ne predstavljajo ne teologije svetega Tomaža Akvinskega ne njegove metafizike, še manj celote sklepov, ki jih je imel za resnične na področju filozofije narave. V njih ničesar ne povemo o njem kot o človeku, ničesar o etiki in politiki. Vendar to ni bil naš namen. Želeli smo samo kolikor moč intenzivno osvetliti majhno število dobesedno poglavitnih resnic, katerih umevanje je nujno za preostali del njegovega nauka.

Te resnice so vse odvisne od določenega pojmovanja biti, ki je značilno za svetega Tomaža in zunaj katerega ni tomizma, ki bi bil vreden tega imena. Na ta pojem smo hoteli osrediniti svojo pozornost. In ta pojem biti smo želeli razjasniti tako, da smo pokazali, kako se ob njem razvrščajo še drugi pojmi, kot sta pojma podstati in vzroka, ki ju imajo v metafiziki upravičeno za načeli. Pri tem se še zdaleč nisem spuščal v podrobnosti, želel sem ostati pri njihovi razjasnitvi v prepričanju, da potem, ko jih enkrat dobro razume, se filozofu ni treba več bati, da bi zašel pri tem, kako jih bo apliciral. Res je, da je njihova aplikacija vseživljenjsko delo, a je to delo samo veselje, zlasti če ga izvajamo pod vodstvom mojstra, kakršen je Angelski učitelj, in če sledimo metodi, ki je podobna njegovi. Se pravi na podlagi enakih načel, ki jih razumemo tako, kot jih je razumel on, v njihovi luči tolmačiti veselje čutnega izkustva, kakršno znanost pozna danes.

Te besede bodo poslušali zgolj tisti kristjani, ki jim teologija in ne metafizika ostaja Modrost *par excellence* in edina kraljica med znanostmi, ki je resnično vredna tega naslova. Vsa prihodnost krščanske filozofije je odvisna od težko pričakovane in zelene obnovitve resnič-

nega pojmovanja teologije, ki je bila v razcvetu v času velikih sholastičnih mojstrov, kot so Viljem iz Auvergne, sveti Bonaventura, Albert Veliki, Tomaž Akvinski, Janez Duns Skot in odlično moštvo izbranih duhov, ki so delali za isto stvar. Tisti, ki bi se pri obnovi bali izgubiti metafiziko in znanost, kažejo zgolj na to, da se jim pristni pomen tega pojma izmika. Z izgubo teologije bodo izgubili metafiziko. Nesreča naše dobe je v tem, da se zdi, da so tisti, ki jih najbolj zanima obnova tega *svetega nauka (sacra doctrina)*, filozofi, ki nimajo ne avtoritete ne sposobnosti, da bi jo spodbujali.

Teolog ne moreš postati z improvizacijo. Teologijo se da naučiti zgolj z učiteljem in tudi petdeset let metafizike ne zadošča, da bi vaje uvedli v osnove nauka. Vendar moramo k temu vsaj pozvati. Vrnite nam teologijo, kakršna je bila, ko je dovršila popolnost svojega bistva, kajti krščanska filozofija se obsodi na smrt v trenutku, ko se od nje loči. Ne spravljajte krščanskih filozofov v zadrego, da bi morali zagovarjati to dobrotno, ki si jo želijo, pred nekaterimi, ki so poklicani, da ohranjajo njeno dediščino in bi to dobrotno radi pridobili. Kaj si bodo o tem mislili nekrščanski filozofi, je nepomembno. Metafizika v njihovih rokah že dolgo bje smrtni boj; dejansko so jo razglasili za mrtvo, tako Platonovo in Aristotelovo kot tudi metafiziko svetega Tomaža Akvinskega. Med našimi sodobniki, ki bi jo radi obudili, ni niti enega, ki ne bi teologiziral na svoj način. Zakaj si torej edina teologija, ki se odkrito sklicuje na Božjo besedo, ne bi pustila priti k besedi, ne le na srečanjih teologov, temveč tudi med filozofi?

Morda je ne bodo hoteli slišati; tega se vsaj nekateri bojijo, vendar ni nujno res; še verjetno ni. Um ima svoj način, da spozna resnico. Takoj ko jo sliši, še preden

ve, zakaj, ve, da je resnična. Resnica je namreč dobro uma in jo um zato ljubi, čeprav jo je šele nekoliko zaslužil, preden vanjo prodre do dna in jo resnično razume. Vendar jo mora umevanju uma nekdo podati, kar lahko vedno storimo, če želimo, kajti to je odvisno samo od nas. In ker učinkovitost tega dejanja ne nazadnje ni v naši moči, je vse, kar nas Bog prosi, da pripomoremo, da se njegova beseda sliši. Kateri kristjan bi mu upal to odreči?

VSEBINA

5	Predgovor
9	1. poglavje Filozofirati v veri
19	2. poglavje Vzrok biti
31	3. poglavje Tisti, KI JE
41	4. poglavje Onkraj bistva
55	5. poglavje Onkraj ontologij
69	6. poglavje Temeljna resnica
93	7. poglavje Sklepnik
109	8. poglavje Vzročnost in deležnost
125	9. poglavje Bit in bistva
147	10. poglavje Bit, dej in smoter